

מראי מקומות- בבא קמא י"ב

הקרקעות, שאינו יכול ליאבד ולא לזוז ממקומן, אבל אעבדים לא סמכא דעתי, הלכך לא משתעבדי לי, אבל לשאר ענינים שפיר הוי כקרקע. ושי"ג בזה הוא שי' הרי"ף, דכ' (לד: בדפיו) דלענין גזילה קיי"ל דעבדים כמטלטלין דמי, מסוגיין. ותמה בחי' ר' נחום (תלז), הא זהו דין דאורייתא, וא"כ נראה דאף במדאורייתא ס"ל דנח' בסוגיין, ומה יענה לכל קו' תוס'. ותי' דס"ל להרי"ף שיש ב' נידונים, יש דברים דדינן בהו אם יש לעבד דיני קרקע, וגם יש נדון אם העבד ממש כקרקע. וא"כ, י"ל דמה דאמרי' בכל מקום דעבד הוקש לקרקעות, זהו דיש לו דינים כקרקע, הדינים דנוגעים בקרקע נוגעים גם לו, שאין אונאה, שבועה, וכו'. וא"כ, י"ל דבנוגע מה דהוקש לקרקעות ויש להעבד דין קרקע, כ"ע מודו. אבל בנוגע דינים הנובעים מהא דצריך להיות לו דין קרקע ממש, כגון לקנות באגב או לגבות ממנו, בזה מיבעיא לן בסוגיין אם העבד הוא כקרקע או לא, ובזה פסק הרי"ף דעבד כמטלטלין. [ואולי עפ"ז יש ליישב

גם שי' הרשב"ם, דכ' דרך בב"ח אמרי' דעבד כמטלטלין משום דלא סמכא דעתו, ואיך שייך לומר כן, הרי בסוגיין מדמה דין זה לאגב. ולפי הנ"ל י"ל דאה"נ, כוונת הרשב"ם הי' לומר דדין גביית ב"ח אינו כמו שאר דיני עבד דהוקש לקרקע, אלא צריך להיות כקרקע ממש, ואה"נ, שייך דינים אחרים ג"כ דדינן כן, כמו קנין אגב, ומטעם אחר צריך להיות דינו כקרקע ממש, ולא משום סמיכות ב"ח, אבל עכ"פ בנוגע גביית ב"ח זהו הטעם.]

לימא כתנאי מכר לו עבדים וקרקעות ... (ד) בקרקעות לא קנה עבדים- כ' תוס' דבקנין אגב איירי, דאי בקנין חצר, מהו החילוק בין עבדים למטלטלין. וע' באבני נזר (ח"מ ט'), דהשואל הי' רוצה להביא ראי' מכאן דחצר מהני לקנות קרקע, כמו דמהני לקנות עבדים. והשיב לו האבנ"ז דז"א, דהא עבדים נקנין גם בקנין משיכה, וקרקע אינו נקנית במשיכה, וא"כ אין ראי' מעבדים [ולכאור' כוונתו דקנין חצר הוי על דרך משיכה, ולכן שפיר מהני בעבדים אף דלא מהני בקרקע].

ויתן להם אביהם מתנות וכו' עם ערי מצורות (ה) ביהודה- ק', מהכ"ת דהי' מדין אגב, אולי הי' מדין חצר. וכ' הריטב"א (קידושין כו.) דלשון הפסוק משמע שזכו בקרקע ומטלטלין בב"א, ולא משכחת לה אלא באגב ולא בחצר. וכ' השו"ת חתם סופר (או"ח קי"ז,

(א) ואי לא, מגבינא לכו לאפדנייכו- פי' החזון איש (אה"ע קל"ה, סוף פרק אע"פ), דאף אם לדעתכם אין כאן טעות ולכן אינכם יכולים להחזיר, מ"מ אני יכול לחייב אתכם כיון דלדעתי הנכם מזיקים, ומשום דר"נ גדול מהם ונקיט רשותא מר"ג הם כפופים לדינו.

(ב) פרוזבול חל על הקרקע- פרש"י, כיון דלא מחוסרי גוביינא. אולם בגיטין (לז.) כ' "דלא תקנו אלא בזמן שהחוב כשאר רוב שטרות שהן נגבין מן הקרקע דהוי מלתא דשכיחא". ובחי' ר' נחום (תלג) אי' דאולי רש"י ס"ל דבעינן ב' הטעמים, דהא הר"ן בגיטין (יט: בדפיו) כ' שיש נפק"מ בין הטעמים, דלטעם מלתא דשכיחא סגי בהי' לו קרקע בשעת כתיבת פרוזבול, ולטעם דאינו מחוסר גוביינא צריך שיהי' הקרקע בידו בשעת חלות שמיטה. וא"כ י"ל דס"ל לרש"י דחז"ל היו מצריכין קרקע לב' הטעמים, ולכן צריך שיהי' לו קרקע בין בשעת כתיבת הפרוזבול ובין בשעת חלות השמיטה, וסיים בצ"ע.

(ג) אנה מתניתא ידענא- לכאור' תמוה, הרי בכמה דוכתי מדמין עבדים לקרקעות, והאם ר"נ חולק על כולם. וכ' תוס' דהכא לא איירי אלא במילי דרבנן, לגבות מיתמי ומלקוחות, ומשום דס"ל דשעבודא לאו דאורייתא, וא"כ י"ל דדוקא בזה ס"ל דעבדים אינם כקרקעות. וע' בקצות (ל"ט, א') שכ' דזה א"ש אף למ"ד שעבודא דאורייתא, דהא אף אם השעבוד עצמו דאורייתא, מ"מ החילוק בין קרקע למטלטלין הוא רק מדרבנן, דמדאו' אין חילוק. וא"כ, שפיר י"ל דעבדים כמטלטלין כלפי דינים דרבנן, דהיינו כלפי החילוק בין קרקע למטלטלין [ולכאור' משמע מדברי הקצות דס"ל דגם תוס' יכול לסבור כן, וצ"ל לפ"ז דמש"כ שעבודא לאו דאורייתא היינו דהחילוק בין קרקע למטלטלין לאו דאורייתא, ודוחק]. ומה דמדמין לאגב, כ' תוס' דצ"ל דאגב ג"כ הוא רק מדרבנן, וקרא אסמכתא בעלמא. וע"ע ברשב"ם בב"ב (קכת. ד"ה ור"נ אמר) דכ' דמה דס"ל לר"נ דאין גובין מעבדים, היינו משום דדוקא כלפי בעל חוב אמרי' דעבדי כמטלטלי דמי, משום דאין הב"ח סומך אלא

חילוק בינו לבין בהמתו. וע"כ תי' קו' הפנ"י באו"א, דע"כ אין שייך לומר דר"ש היא, דר"ש אינו מחלק בין קדשים קלים ובין קדשי קדשים, וא"כ אפי' נכסים שיש בהן מעילה צריך להיות חייב על נזקן, וא"כ ע"כ מתני' לאו ר"ש היא.

(ח) והתנן וכו', לימא דלא כר' יוסי הגלילי- הק' השטמ"ק בשם הרא"ש, משמע דרק משום דמוקים מתני' כריה"ג דהק', והרי לכאו' ק' בלא"ה, דשי' ריה"ג אינו כהמשנה בקידושין. ותי' דהי' שייך לומר דלא אמר ריה"ג דקק"ל ממון בעלים הם א"כ כתיב באותן קדשים בד' ובעמיתו, וכגון באשם גזילות, כלפי זה סגי ב"ממונו" של קק"ל. אבל היכא דכתי' רק עמיתו, הוה אמרי' דאינו ממש של עמיתו, וא"כ הי' מקום לומר דהמשנה בקידושין אתי ככ"ע (דהא ודאי אינו ממונו ממש), והמשנה כאן ע"כ כוונתו לדין מעילה. אבל עכשיו דאמרי' דאפי' היכא דכתיב בעמיתו ס"ל לריה"ג דקק"ל נחשב של עמיתו, א"כ ע"כ ס"ל דממש ממון בעלים הוא, וא"כ ע"כ המשנה בקידושין דלא כריה"ג. [ועוד הי' נראה בפשיטות, דבלא הסוגיא דידן ה"א דשפיר אמרי' דהמשנה בקידושין דלא כריה"ג, אבל עכשיו דמוקמין סתם משנה כותי' כאן, הי' ק' לומר דסתם משנה דלא כותי' שם.]

(ט) כי אמר ריה"ג מחיים, אבל לאחר שחיטה אפי' ריה"ג מודה- הק' הקצות (ת"ו, סוס"ק א'), הא מחיים אסורים בהנאה, וא"כ איך מקדשין בהן את האשה. וגם למה נחשב כפירת ממון, דעל איסורי הנאה ודאי אין חייב בכפירתו, והניח בצ"ע. וע' בחי' ר' שמעון (ט"ז) שכ' לתרץ בב' אופנים- א) דאי"ז כאיסורי הנאה דציותה דתורה דצריך לבערו מן העולם, אלא דהתורה בעצם לא אסרם בהנאה, אלא שייחדם התורה לתשמיש קדושה כסוכה בימי החג, ואי"ז כאיסורי הנאה, אלא שהתורה אסרה התשמיש דנוגע בקדושת הדבר, אבל במקדש אשה בבשר שלמים, הרי נהנה בתשמיש שאינו נוגע בקדושתו, משו"ה לריה"ג דס"ל דממון בעלים הוא שפיר הוי קידושין. ב) כ' לחלק בין היכא דאסור בשום תשמישים בפועל או בין אם התורה משווהו כעפרא בעלמא, ע"ש שהאריך לבאר דכאן הוי רק העדר תשמיש בפועל, וזה אינו מפקיע הדין ממון, אבל

ד"ה מ"ש) דדברי הריטב"א הם כדברי הש"ך (חו"מ ר"ב) דאין שייך קנין חצר אלא אם קונה החצר מעיקרא ואח"כ קונה המטלטלין, אבל בב"א לא מהני. וכזה הק' השיטה לא נודע למי (קידושין שם) על שאלת הגמ' אם בעינן צבורים או לא, דאם בעינן צבורים, תיפוק ל' מדין חצר, ותי' דאולי נפק"מ בחצר שאינה משתמרת (ע"ש מה שמפלפל בזה), ובשם בעלי תוס' תי' "דתורת חצר ליתא בשהיו שם המטלטלין מקמי דהויא חצירו, אלא בשקדמה קניית חצר להנחת מטלטלין" [ולכאו' אי"ז כהש"ך, דס"ל דצריך רק שנקנה החצר קודם קנין המטלטלין, משא"כ השטלנ"מ ס"ל דצריך לקנות החצר קודם שיהיו המטלטלין בהחצר כלל].

(י) והלכתא בכפות- ע' ברא"ש בגיטין (פרק ח', סי' ה') שכ' דבין כפות בין ישן בעינן. וביאר, דמה דבעינן כפות, היינו משום דבלא"ה הו"ל חצר מהלכת. אבל אף אם כפות הוא, מ"מ הו"ל חצר המשתמרת שלא לדעתה אם הוא נעור, ולכן צריך להיות גם ישן. וביאר, דאף דאמרי' דישן לא מהני לעשותו חצר שאינו מהלכת, ומשום דכיון דאם נעור יהי' יכול ללכת, א"כ גם כשהוא ישן נחשב לחצר מהלכת, מ"מ מהני ישן כדי שיהי' נחשב חצר המשתמרת לדעתה, אף דאם נעור יהי' חצר המשתמרת שלא לדעתה. וביאר החילוק, משום דחצר מהלכת גוה"כ הוא, דצריך להיות דומיא דידה דמינח נייחא. וא"כ, אף אם בפועל עכשיו מינח נייחא, מ"מ חשיב חצר מהלכת. אבל לענין חצר המשתמרת לדעתה, זהו רק סברא דצריך זה, וא"כ כל זמן דלמעשה הוא במצב של משתמרת לדעתה, מהני לקנין בשבילה.

(יז) מעילה הוא דלית בהו, הא מקדש קדשי, מאן תנא- הק' הפני יהושע, למה לא מוקמי' ל' כר"ש דס"ל דדבר הגורם לממון כממון דמי. ותי' דכיון דכאן בהמתו הוא המזיק, ואי"ז אלא גרמא בניזקין, א"כ הרי לכ"ע אם בהמתו עושה היזק בגרמא אינו מתחייב בכך, וא"כ לא מוקמי' לה כר"ש. אולם הק' הקצות (שפ"ו, ח') על תירוצו, הרי דעת הרמב"ן הוא דאפי' בנזקי בהמתו שייך דינא דגרמי, ועוד, אפי' לדעת הראשונים דאין דינא דגרמי בנזקי בהמתו, אי"ז שייך לדבר הגורם לממון, דשם הו"ל כאילו הזיק כיס מלא מעות, ואין

הבית היו יכולין למכור הבכור. וגם העיר
אמש"כ רש"י דיכול למוכרו לכהן, דגם
לישראל יכול למוכרו. ובזה תי' דכיון
דישראל אינו בקי בהל' בכור אולי יבא לידי
איסור גיזה ועבודה.

(ג) לא שנו אלא בכור בזמן הזה, וכו' - הק' בחי'
הגרי"ז על הרמב"ם (ריש הל' בכורות, ד"ה
וביסוד), מהו החילוק בין בכור בזמן הזה
לבזמן הבית, הרי גם בזמן הזה בעצם קאי
מעיקר דינו להקרבה כשיבנה בהמ"ק, ורק
דבפועל אין יכולין להקריבו, וא"כ במה
נשתנה דינו בחפצא להיות ממון בעלים.
וביאר דעכצ"ל דכל בכור הוא בעצם ממונו
של כהן הוא, אלא דהיכא דעומד להקרבה,
זה מפקיע הדין ממונות שיש לו בהבכור,
ובזמן הזה, דאינו עומד להקרבה, ממילא לא
פקע דין ממונות שלו. ובזה ביאר בשיעורי ר'
דוד (רפט) מהו החילוק לפי ר"ש בין בכור
בחול' לבכור א"י, דלכאור' ק', דכיון דסכ"ס
מהני קרבנו, א"כ שפיר יש לו קדושת הגוף,
וא"כ למה הוי ממונו טפי. ולפי דברי הגרי"ז
א"ש, דאף דמהני הקרבן אם הקריבו, אבל
עכ"פ אינו עומד להקרבה, ולכן אין מפקיע
דין ממונו שיש לו בה.

בשאר איסורי הנאה, הרי התורה משווהו
כעפרא בעלמא, ולכן אין בה דין ממון כלל.

(י) מחיים - פרש"י, שאחריותו הוא עליו. כ'
הרש"ש דלפ"ז צ"ל דדוקא כשאומר הרי עלי,
אבל ק', דלא אשתמיט בשום מקום לומר כן
בריה"ג, וגם ק' מתני', דנמצא שיש נכסי
הקדש שאין בהם מעילה דפטור על הזיקן אף
לריה"ג, דהיינו נדבות. וכ' דאולי כוונת רש"י
דאחריות הבאתם לעזרה, דזהו כולל אף
נדבות, אבל לאו דוקא אחריות ממש. וע"ע
בשו"ת אבני מילואים (סי' ב' בהגה"ה)
ובהפלאה מש"כ בדעת רש"י.

(יא) ומחיים מי אמר - תמה תוס', ואם לא אמר
מחיים, כ"ש שלא אמר לאחר שחיטה, וא"כ
מתי אמר שהוא ממון בעלים. ופי' דכל
הסוגיא מיירי בחלק של הכהנים בהקרבתו,
אבל בחלק של הישראל שפיר הוי ממון
בעלים. אבל מרש"י לכאור' משמע דכל
הסוגיא מדבר גם בחלק הבעלים, וגם בזה
צידד הגמ' לומר דמחיים לא אמר, והדרה קו'
תוס' לדוכתי'. וע' בתפארת שמואל דביאר
דקו' הגמ' הוא, האם ריה"ג אמר דוקא מחיים,
וא"כ ע"כ חולקים רבנן עליו מחיים.
ובשלמא אם הי' ריה"ג ס"ל דגם לאחר
שחיטה הוי ממון בעלים, ובזה נח' עליו רבנן,
א"כ מובן למה אין יכולין ליישב הא דתנן
בכור מקדשין בו את האשה כרבנן, דגם רבנן
י"ל דמודו דממון בעלים הם מחיים, אבל אם
ריה"ג ס"ל דוקא מחיים, א"כ ע"כ ס"ל לרבנן
דמחיים ג"כ אינו ממונו, וא"כ למה אין
יכולין לאוקמי' כרבנן. וע"ע בחי' הגרי"ז על
הרמב"ם (ריש הל' בכורות, ד"ה ולכאור')
דרצה ליישב דס"ל לרש"י דקו' הגמ' הוא
דאין שייך לומר דריה"ג מודה דלאחר
שחיטה הוא ממון גבוה, דאדרבה, הרי ע"כ
דוקא לאחר שחיטה הוי ממון בעלים,
ומחיים מודה דממון גבוה הוא (אלא דהק'
ע"ז דמתוס' מבואר דס"ל דאין שייך לומר
דבר זה, דממון גבוה הוא מחיים וממונו
לאחר מיתה, וע"ש באריכות).

(יב) בכור מוכרין אותו תם חי - פרש"י בכור בזמן
הזה הכהנים יכולין למכור אותו לכהן. וע'
בשיטמ"ק בשם הרא"ש דהעיר דאף בזמן